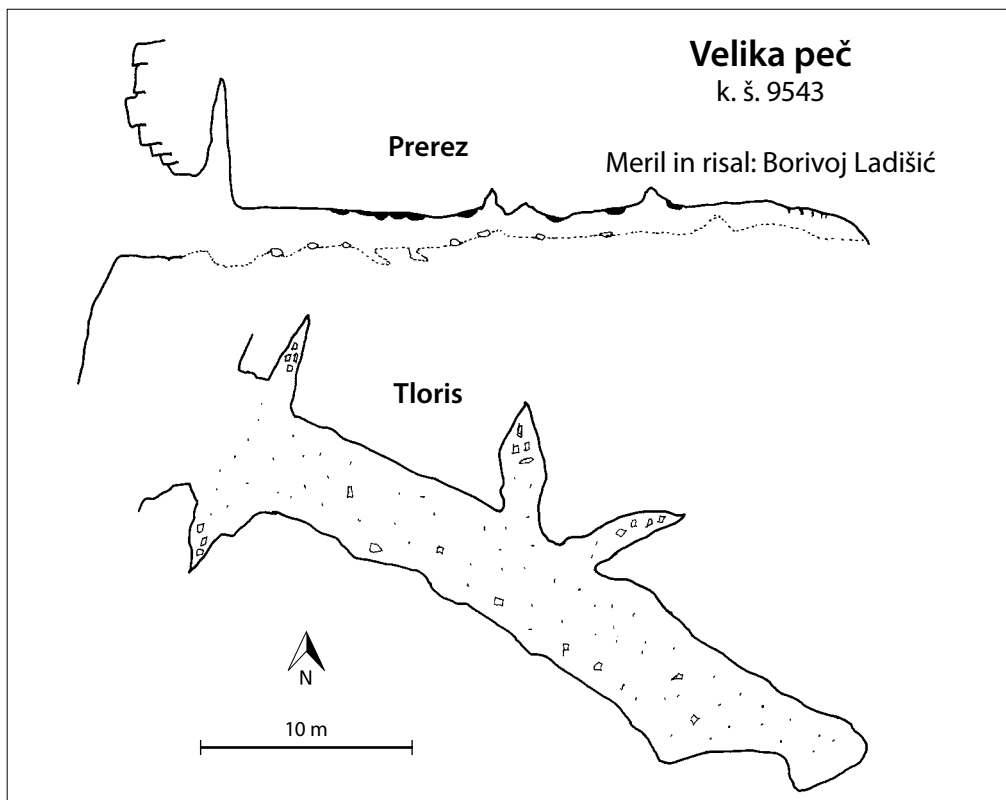

Jame ob Brestanici

Borivoj Ladišić

Redke jamske najdbe iz srednjega paleolitika kažejo na to, da je tudi neandertalec uporabljal nekatere oblikovane predmete (fosile, školjke, kosti) kot talismane ali okrasje, vendar v Sloveniji najdb niso našli. Pred približno 35.000 leti, v mlajšem paleolitiku, so v Evropo prišli ljudje podvrste *Homo sapiens sapiens*. S seboj so prinesli visoko razvito umetnost in nakit, izdelan iz živalskih zob in iz fosilnih ali recentnih hišic polžev in školjk. V Sloveniji je do nedavnega prevladovalo prepričanje, da loči slovenski mlajši paleolitik od evropskega popolno pomanjkanje umetniških izdelkov in nakita. Obstajajo le redke najdbe. Prve sledove umetniškega delovanja ledenodobnega lovca je v Potočki zijalki odkril Srečko Brodar leta 1935 (Brodar, 1983). Med kamenim orodjem je odkril koščene konice, ki so nosile vreze narejene s sileksom. Bil je mnenja, da so zareze izraz umetniškega udejstvovanja. Našel je tudi spodnjo čeljustnico jamskega medveda s prevrtanim kronskim odrastkom, ki je bila gotovo obešena na vrvi in je predstavljala lovsko trofejo ali amulet in je morda visela pred vhodom v Potočko zijalko. Najdenih je bilo še več kosti s prevrtanimi luknjami, ki pa so bile uničene v 2. svetovni vojni med bombardiranjem Celja. Podobno najdbo je leta 1841 odkril H. Freyer v Postojnski jami, in sicer obdelano spodnjo čeljustnico jamskega leva. Leta 2012 je v Potočki zijalki raziskoval Boštjan Odar. Za razliko od predhodnikov ni v njej kopal, temveč je že prekopane jamske usedline iz časa Brodarjevih izkopavanj dal prenesti v Solčavo, kjer so bile sprane na sith. Tako so bili najdeni spregledani izdelki: pet drobnih kamenih klinic, 5 koščenih konic, rumena okra (barvilo), z vrezi okrašen skrilavec, verjetno del nakita (Odar, 2014). Neprimerno več možnosti za presojo starosti in kulturne pripadnosti nudijo podatki, zbrani pri izkopavanjih v Ciganski jami, doslej edini paleolitski postaji na Kočevskem. Mitja Brodar je v tej jami v letih 1971–1976 sistematično izkopaval in zbral poleg številnega paleolitskega orodja tudi fosilne ostanke pleistocenske favne. Med favnističnimi ostanki je našel tudi fragment obdelane zgornje čeljustnice kune ter cevaste kosti, ki imajo vrezane črte v obliki narobe obrnjene črke Y. V to skupino nakita lahko uvrstimo tudi obroček izdelan iz roga kakšnega jelena, ki je bil najden v Babji jami (Pohar, Josipovič, 1992). Kronološko je najstarejša najdba prevrtani zob iz jame Velika peč pri vasi Kostanjek v Zasavju. Leta 1989 ja Draško Josipovič s študenti arheologije v jami izkopal sondo široko 2-krat 1 meter in globoko 2 metra. V globini 1,5 do 1,75 metra so odkrili kostne ostanke jamskega medveda, nekaj kremenovih orodij ter prevrtan kočnik nedoločljivega kanida, morda šakala. Zob je imel na spodnjem delu korenine umetno izvrtano luknjo in je nedvomno služil kot nakit. Ker je bil zob odkrit skupaj s fosilnimi ostanki jamskega medveda, se najdba uvršča v konec srednjega ali prvo polovico mlajšega wurma (Pohar, Josipovič, 1992).

Vhodni spodmol Velike peči z dobro vidnim arheološkim vkopom. FOTO MARKO PRŠINA

Ker jama Velika peč ni evidentirana v Katastru Jamarske zveze Slovenije, sem se odločil, da jo poiščem. Z Angelco sva se odpravila na navedeno območje, a brez pomoči domačinov ni šlo. Opisali so mi grobo lokacijo jame, kar me je pripeljalo do zelo strmega pobočja nad potokom Brestanica, ki se imenuje Velika peč. Strmo pobočje je prehajalo v komaj prehodne skalnate pečine, nastale ob mogočnem prelomu, za-beleženem tudi na geološki karti. Plezal sem po izohipsi pobočja kakih 100 metrov, potem sem se povzpел za približno 10 metrov ter se vrnil nazaj. Opisan vzorec iskanja sem nato ponovil večkrat. Po dveurnem plezanju sem končno pod najvišjo skalno steno opazil velik vhod v jamo. Vhod v jamo se torej odpira v vzhodju najvišje skalne stene strmega pobočja Velika peč nad potokom Brestanica. Pobočje je izredno strmo, ponekod navpično. Tu raste gosti listnati gozd, dreves je vseh vrst, zelo gosta podrast pa otežuje prehod. Zevajoča vhodna odprtina je velika 4,6 x 2,9 metra. Nastala je ob vzdolžni razpoki, ki je dobro vidna v steni nad vhodom ter v vhodnem rovu, leži pa prečno na prelomnico. Rov za vhodom je širok 3 metre, strop pa se postopno zniža do 1 metra višine. Na tleh je suha ilovica, v kateri so lisice skopale nekaj svojih lisičin. Za vhodom so še sledovi arheološke sonde. Proti koncu se rov še bolj spusti, naprej se je treba plaziti po suhi ilovici po vseh štirih še 15 metrov. Tu se strop še bolj zniža, tla pa se nekoliko spustijo. Po trebuhu se lahko splazim še nekaj metrov, kjer se strop spoji z ilovico in se 30 metrov dolga jama konča. Sige v jami skoraj ni, nekoliko je zasigan strop v notranjosti, proti koncu je na stropu tudi nekaj majhnih kapnikov.

V pogovoru z domačinom sem izvedel še za eno zanimivo jamo ob potoku Brestanica. Da bi si prikrajšal delo pri iskanju, sem tokrat domačina prosil, da mi pokaže vhod, kar je z veseljem naredil. Res bi vložil kar nekaj časa, da bi ga našel. Čeprav se odpira ob cesti, vhod zakriva gosto grmovje. Jama se odpira približno 6 do 7 metrov od ceste in nekaj metrov višje. Do vhoda pridemo po suhi hudourniški strugi. Vhodna odprtina je velika 4,4 x 2 metra. Že po 3 metrih se strop vhodnega rova spusti do dobrih 0,5 metra višine, širina rova je tudi prav takšna. Zato sem moral po vseh štirih, včasih tudi po trebuhu. Takšno dimenzijo ima rov še približno 15 metrov, potem se nekoliko razširi in zviša, a vseeno stati ni možno. Po 25 metrih od vhoda sem se

Lijakast vhod v Brestanko nad suho hudourniško strugo. FOTO MARKO PRŠINA

priplazil do manjšega brezna. Do tu je veskozi na tleh poplavna ilovica, ki prekriva manjše kamne in prodnike. Pred breznom je višina do stropa 0,3 metra, a sem se po spolzki ilovici lahko splazil do roba. Brezno je globoko slabe 3 metre, a za nadaljevanje potrebujemo pripomočke za spust, kajti njegove stene so prevlečene z debelo plastjo ilovice. Prosto plezanje ni možno, ker drsi. Vrnil sem se do avta ter vzel pas in vrv. Na dnu brezna se namreč vidi odprtina, kjer se jama nadaljuje. Ko sem se spustil v brezno, sem nadaljeval s plazenjem skozi odprtino na dnu v rovu enakih dimenzij, kakor jih je imel rov do brezna. Vse do konca jame sem nadaljeval po trebuhu. Po 20 metrih plazenja sem prišel do razširitve rova oziroma križišča. Tu rov preseka ozka prečna razpoka, ob kateri se strop dvigne do 3 metre. Rov se ob razpoki nadaljuje navzdol 2 metra, kjer se strop spet zniža na 0,4 metra. Možno bi se bilo splaziti čez, a strm rov pred ožino, ki je na debelo obložena z ilovico, to otežuje, saj bi bila vrnitev zelo problematična. Za ožino se sliši šumenje potoka.

Jama je občasni bruhalnik visokih voda, ki po cestnem prepustu odteka v potok Brestanico, zato sem jo poimenoval Brestanka. Obe jami se odpirata v območju, ki ga gradijo miocenski apnenci, peščenjaki in laporji. Redki kraški pojavi so uvrščeni v osameli kras. Velika peč je dobila katastrsko številko 9543, Brestanka pa 11290.

LITERATURA

BRODAR, SREČKO; BRODAR, MITJA, 1983: *Potočka zijalka: visokoalpska postaja aurignacijskih lovcev*. Dela – Opera I. razr. SAZU 24, 213 str., Ljubljana.

ODAR, BOŠTJAN, 2014: *Potočka zijavka (Slovenia) – excavation campaign 2012*. Archäologisches Korrespondenzblatt 44/2, 1–12.

POHAR, VIDA; JOSIPOVIČ, DRAŠKO, 1992: *Nakit iz paleolitskih in mezolitskih najdišč Slovenije, Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji*, vol. 20, 1992.

